

INFLUENȚA PERIOADEI NAPOLEONIENE ASUPRA ȚĂRILOR ROMÂNE

Personalitatea lui Napoleon a atras atenția contemporanilor săi, dar și a celor care au urmat, putându-se spune că nici azi și poate nici mâine nu se știe și nu se va ști totul despre acest personaj fascinant.

Istoriografia universală dedicată lui Napoleon, atinge proporții uriașe. Cu toate acestea, istoria nu s-a oprit la o concluzie de prestigiu asupra controversatului personaj. Napoleon constituie deci o problemă pentru investigația istorică suscitând interesul cercetătorilor de pe toate continentele, cercetătorii români neputându-se feri de fascinația personajului. Pe bună dreptate, Victor Isac considera că "Napoleon rămâne celebru nu numai prin măreția faptelor realizate, ci și prin dificultățile istorice create de el". Istoriografia românească s-a preocupat de analiza personajului și a faptelor sale încă din timpul vieții sale. Astfel, în 1815 apare la Buda o lucrare în limba română cu titlul *Napoleon Bonaparte, ce au fost și ce iaste. O întocmită arătare despre viața și faptele lui. Dimpreună cu bătaia ce s-au întâmplat la luarea Parisului, până la aducerea lui în insula Elba*. Desigur, acest început va fi completat cu alte și alte lucrări, fiecare privind dintr-un anumit punct la acest fenomen al istoriei.

După cum bine se știe secolul al XVIII-lea și începutul sec. al XIX-lea este cunoscut în Moldova și Țara Românească, ca secolul domniilor fanariote. Este evidentă starea de somnolență în care era scufundată societatea românească la sfârșitul

Revoluția franceză, dar mai ales războaiele purtate de Napoleon în numele ei vor produce o "trezire" a conștiinței naționale, impulsionând lupta elementului românesc împotriva dominației străine. Se naște acum în întreaga Europă "... un soi de religie universală ai cărei preoți sunt francezii și ai cărei evanghelie este un șir de precepte, care se numesc "Drepturile omului și ale cetățeanului"¹. Dar Europa percepe diferit acest mesaj al Franței revoluționare. Statele mai avansate politic și economic interpretează evenimentele într-un sens social, în vreme ce popoarele din răsăritul Europei, aflate de obicei sub dominație străină, le-au acordat în primul rând o semnificație politică.

Acest suflu nou indus de evenimentele care aveau loc în întreaga Europă nu a ocolit nici Țările Române.

Ionescu-Gion afirma, în a sa *Istorie a Bucureștilor* (1889), că "tot ce se scria și se făcea la Paris venea în România la București: proclamațiuni revoluționare, scrieri patriotice, poezii de tăta mâna..."

O etapă importantă a relațiilor dintre Țările Române și Franța este înființarea consulatelor franceze în Principate. Un prim pas este primirea de secretari francezi de către domnii români. Astfel, Nicolae Mavrocordat primește ca secretar pe doctorul Daniel de Fonseca, Grigore Ghica pe Gian-Pietro Nagui, Nicolae Caragea pe Pierre de la Roche².

Încă din 1762 este creditată ideea unor consulate franceze în principate care să ajute la stabilizarea unui comerț înfloritor prin mijlocirea unor firme stabilite la Iași, Galați, București și Giurgiu. De asemenea, secretarii Nagui și Pierre de la Roche propun în 1774 să se creeze un consulat pentru a facilita corespondența politică cu Constantinopolul și pentru a pune în valoare resursele naturale ale Moldovei³. Izbucnirea revoluției franceze amână pentru moment, însă, deschiderea unor consulate la Iași și București.

Din cele expuse anterior se desprinde concluzia că încercările de stabilire a unor relații pe plan economic și politic între Franța și Țările Române se manifestau, deși timid, și înainte de revoluția franceză, aceasta însă le va da un nou suflu și avânt.

Astfel în 1796 se reiau negocierile pentru înființarea unor consulate în Principate. Fără a se aștepta rezultatul negocierilor, este trimis la București Emile Goudin, cu titlul de agent confidențial pe lângă domnul Munteniei. El este bine primit de domnitor. În urma unor intrigi, Directoratul îl înlocuiește la 8 februarie 1796 cu Constantin Stamate, numit "Consul general" al Republicii Franceze în provinciile turcești situate dincolo de Dunăre. Turcia s-a opus numirii lui Stamate, în locul acestuia

¹ Pompiliu Eliade, *Influența franceză asupra spiritului public în România*, București, 1982, p. 163.

² Andrei Oțetea, *Înființarea consulatelor franceze și Țările Românești*, în *Revista Istorică*, 1932 p. 332.

³ *Ibidem*, apud Hurmuzaki, supl. I, p. 104.

fiind numit și trimis în Principate Carra Saint-Cyr⁴.

Prin decretul din decembrie 1796 guvernul francez numește pe Charles Fleury consul general la București, iar prin decretul din 20 martie 1797 pe Louis Parrent vice consul la Iași⁵.

Prin hătișeriful din 8 martie 1798 se recunoaște consulului francez la București dreptul de preeminență asupra consulilor celorlalte națiuni și se dispune să fie tratat de autorități cu respectul cuvenit beilor musulmani⁶.

Din punct de vedere comercial, rezultatele primilor 20 de ani de activitate a consulatelor franceze au fost scăzute. Situația se explică prin poziția internațională a Franței, supremația navală a Angliei, nepermițându-i acesteia să stabilească relații comerciale directe cu principatele dunărene și să facă din Galați principala escală a comerțului francez din aceste regiuni⁷. Consulatele s-au dovedit însă eficiente sub aspectul activității politice. Mai ales în vremea ocupației rusești (1806-1812), ele au obținut numeroase informații despre situația internă a principatelor, despre mișcările trupelor rusești, despre tulburările din Imperiul Otoman.

Războaiele purtate de Napoleon trezesc un interes deosebit în Principatele Române. Știrile despre evenimentele din Franța și Europa de vest pătrund pe diferite căi: presă, manifeste, broșuri, corespondență particulară și oficială, manuscrise.

Aceste știri devin subiecte frecvente de discuție la "seratele" boierești. În saloanele boierești se naște un curent filo-francez așa numit "partida franceza" sau "partida națională" care își orientează toate speranțele spre Napoleon. Această partidă, condusă de boierul Dumitru Ghica dorea independența principatelor sub oblăduirea Franței. În iarna lui 1800 câțiva boieri din Partida Națională hotărăsc să-i facă cunoscută primului consul situația Țărilor Române. Pentru aceasta trimit la Paris pe boierul Nicolae Dudescu, cel mai bun vorbitor de franceză. Întrucât nu se primesc vești de la acesta, va fi trimis la Paris tânărul boier Golescu. S-a dovedit că Dudescu, neavând curajul să-l abordeze direct pe Napoleon, risipea averea încercând să demonstreze celor din anturajul primului consul bogățiile de care dispuneau principatele. Episodul este sugestiv, demonstrând puternicul ascendent moral pe care îl avea personalitatea lui Napoleon asupra boierilor români. Sub influența ambasadei franceze la Constantinopol, Alexandru Șuțu este numit la conducerea ambelor țări române. Situația este de scurtă durată, Șuțu fiind înlocuit în Țara Românească cu Constantin Ipsilanti, favorabil rușilor, iar în Moldova cu Alexandru Moruzi. Chiar în ziua numirii noilor domni, numeroși boieri au emigrat în Transilvania "sub pretext că nu mai puteau să fie guvernați de un domnitor grec"⁸.

De la Brașov refugiații trimit ambasadorului francez la Viena, Campagny, o scrisoare pentru el și o petiție pentru primul consul. Campagny primește scrisoarea la 12/24 iunie 1802, expediind petiția ministrului de externe francez Talleyrand.

Nu se cunoaște textul acestui document (el s-a pierdut), dar scrisoarea către Campagny e cunoscută. Suplica ajunge pe masa primului consul, dar acesta o respinge pe motiv ca plângerile erau formulate în termeni vagi⁹. Nu se cunoaște textul documentului, dar se pare că a fost clar exprimată dorința formării unei republici românești, fiind chiar elaborat un proiect de constituție inspirat de constituția anului VIII (1799). Acest proiect prevedea că republica avea să fie de stare aristo-democratică, "adică o republică aristocratică dar care folosea consultarea și colaborarea cu norodul slobod"¹⁰. Se menționează principiul separării puterilor în stat. Acest proiect de constituție demonstrează că societatea românească era receptivă, într-o anumită măsură, la ideile care circulau în Europa, încercând o adaptare a acestora la situația concretă a Moldovei, dar fără a lovi prea tare interesele mării boierimi.

Soarta principatelor îl preocupă și pe Talleyrand, care întocmește un raport în 1805, în care vedea ca soluție optimă oferirea Principatelor române și a Bulgariei, Austriei. Acest plan urma să creeze o rivalitate între Rusia și Austria, permițând astfel Franței să își vadă nestingherită de politica sa și lipsind Anglia de aliați puternici. Austria nu reacționează la o astfel de propunere, ea fiind interesată

⁴ Ionescu-Gion, *Istoria Bucureștilor*, București, 1899, p. 613.

⁵ Andrei Oțetea, *op. cit.*

⁶ *Ibidem*, apud Hurmuzaki, supl. I, p. 173.

⁷ *Ibidem*, apud Hurmuzaki, XVI, p. 591.

⁸ Pompiliu Eliade, *op. cit.*, p. 190.

⁹ *Ibidem*, p. 199.

¹⁰ Emil Vărtosu, *Napoleon Bonaparte și proiectul unei "Republici aristo-democraticești" în Moldova la 1802*, în *Viața Românească*, nr. 6-7, 1890, p. 8.

de Italia și Germania¹¹.

Dar o adevărată cotitură în relațiile Franței cu Țările Române o reprezintă tratatul de la Tilsit din 1807. Napoleon va sacrifica Turcia în favoarea Rusiei, care devenea aliată a Franței împotriva Angliei, stabilindu-se și teritoriile care le-ar fi revenit din Imperiul Otoman în cazul unei dezmembrări a acestuia. Prin articolul 22, Alexandru I consimte să-și retragă trupele din Principate, cu condiția ca acestea să nu fie ocupate de trupe turcești până la încheierea păcii definitive dintre Turcia și Rusia.

Articolul 8 stipula ca în cazul neîncheierii unui acord între Turcia și Rusia în 3 luni de la încheierea negocierilor, Franța și Rusia își vor uni forțele în vederea "eliberării provinciilor aflate sub stăpânirea otomană"¹². Conform tratatului de la Tilsit, la 24 august 1807 se încheie la Slobozia armistițiul dintre Poartă și Rusia, Franța mediind aceste negocieri. Acesta, pe lângă alte prevederi, stipula părăsirea principatelor de către trupele turcești și rusești. Dar dacă Turcia se conformează prevederilor armistițiului, țarul refuză să aprobe prevederile tratatului pentru a-i da putere executivă¹³.

Încercările ambasadorului francez Sebastiani de a vedea care ar fi reacția Porții dacă ar pierde definitiv Principatele deznădăjduiesc pe boierii români din "Partida Națională" sau "Partida Franceză". Aceasta se scindează, majoritatea membrilor ei formând "Partida Turcească", care redactează o asigurare de credință față de Turcia. Cealaltă facțiune rămâne pe poziții și trimite în octombrie 1807 un memoriu lui Napoleon. În acest memoriu se arată că Moldova și Valahia au alcătuit cândva vechea Dacie, cucerită apoi de romanii conduși de Traian.

Se încearcă apoi prezentarea unor etape din istoria acestor ținuturi, precizându-se că în acel moment principatele se află într-o stare jalnică, deoarece sunt conduse de hrăpăreții greci din Fanar. De aceea se face apel la Franța pentru a salva cele două țări de la pieire. Se cerea ajutorul pentru ca românii să fie ridicați la rangul de națiune liberă și independentă, pentru ca ei să fie uniți într-un singur stat, Dacia sau Valahia mare, cerând pentru conducerea lui un suveran de origine franceză sau italiană. Se considera necesar ca suveranul să fie de religie catolică, pentru a îndrepta situația decăzută și se cerea insistent ca principatele să nu cadă pe mâna Rusiei¹⁴.

Aceste speranțe ale boierilor români nu se îndeplinesc, pentru că în cadrul întrevederii de la Erfurt (22 septembrie 1808) dintre Alexandru I și Napoleon, acesta din urmă confirmă dominația rusă asupra Principatelor, datorită amenințărilor care veneau dinspre Spania și Austria.

Declanșarea războiului împotriva Rusiei entuziasmează pe membrii Partidei Naționale. Dar înfrângerea lui Napoleon readuce principatele sub influența Rusiei, aceasta smulgând, prin pacea de la București (mai 1812), Basarabia. În final, putem concluziona că răvășirea Europei produsă de revoluția franceză și războaiele napoleoniene n-a rămas fără consecințe asupra Moldovei și Țării Românești.

Lucrarea de față a încercat să surprindă rolul lui Napoleon în deșteptarea conștiinței naționale în Țările Române. Spațiul românesc a fost profund afectat de evenimentele petrecute pe continentul european în timpul domniei lui Napoleon.

Putem afirma că Principatele au primit un impuls decisiv în această epocă în care popoarele Europei devin conștiente de identitatea lor națională, de necesitatea de a-și conduce singure destinele lor.

Memoriile boierilor români către împăratul Franței demonstrează că societatea românească se pregătea pentru scuturarea dominației străine, insistându-se pe punctarea unor etape ale istoriei naționale, între care imaginea Daciei antice părea să ofere impulsul pentru unirea românilor într-un singur stat.

Izolați într-un spațiu dominat de lupta a trei mari imperii pentru extinderea stăpânirii lor teritoriale, românii își îndreaptă privirea către Franța, spre Napoleon, care devine "eliberatorul" Europei. S-a înțeles însă că pentru moment dorințele de independență și unitate nu pot fi realizate, dar speranța că această dorință se va îndeplini mai devreme sau mai târziu se conturase deja.

CLAUDIU MANDOKI
Universitatea „1 Decembrie 1918”
Alba Iulia

71. ¹¹Dumitru Almaș, *Politica lui Napoleon față de Țările Române*, în *Analele Universității București*, nr. 16, 1960, p.

¹²Marin Dumitrescu, *Politica lui Napoleon I față de Țările Române*, București, 1921, p. 27.

¹³*Ibidem*.

¹⁴*Ibidem*, apud Radu Rosetti, *Arhiva senatelor din Chișinău*, p. 137.

L'INFLUENCE DE LA PÉRIODE NAPOLÉONNIENNE SUR LES PAYS ROUMAINS**RÉSUMÉ**

Le ci-présent ouvrage analyse l'influence exercitée par la Révolution Française sur les Pays Roumains. L'activité des consulats français, l'influence des guerres napoléoniennes et, non pas dernièrement, le rôle des Principautés dans la diplomatie napoléonienne y sont mentionnés.